

Збірник наукових праць
**Теоретико-методичні
проблеми виховання дітей
та учнівської молоді**

2
книга

Постовий В. Г. Ціннісна природа духовної культури виховання особистості	160
Примачок Л. Л. Теоретичне осмислення сутності альтруїзму як моральної та міждисциплінарій категорії	170
Ратинська І. В. Сутнісні характеристики понять «відповідальність» та «моральна відповідальність»	179
Роговець О. В. Основні характеристики моральної самосвідомості молодших школярів (учнів 1-2 класів)	187
Руденко Ю. О. Завдання інформаційної культури та сучасні методи їх реалізації	196
Санковська І. М. Інтерактивні технології формування культури екологічної поведінки учнів початкової школи	204
Сафронова Л. Б. Визначення поняття «соціальний досвід»: теоретичний аспект	213
Семенов О. С. Творчо спрямована особистість дошкільника – запорука розвитку успішних націй	222
Сергієнко А. В. Рівні сформованості музично-естетичної культури майбутніх фахівців мистецтвознавства	232
Сінельник І. П. Концепт «толерантність»: розмаїття змістового аспекту	241
Сіренко А. Є. Формування у старших дошкільників упевненості в собі у груповій діяльності	251
Сойчуک Р. Л. Свобода у контексті проблеми національного самоствердження особистості: філософський аспект	260
Солодка А. К. Теоретико-методичні засади формування готовності учасників педагогічного процесу до крос-культурної взаємодії	270
Стадник Н. В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «педагогічна культура батьків»	280
Сучкова Л. В. Профілактика конфліктів як соціально-педагогічна проблема	290
Тарасова Т. В. Особливості формування просоціальної поведінки учнів початкової школи	297
Татаринова С. О. Проблема формування логіко-математичних понять у теорії і практиці дошкільної освіти	306
Тимчик М. В. Єдність школи та сім'ї у військово-патріотичному вихованні старших підлітків у процесі занять хортингом	313
Ткачук І. І. Зміст та педагогічні засоби формування спрямованості старшокласників на майбутній професійний успіх	322
Третяк О. П. Динаміка рівнів вихованості у молодших школярів ціннісного ставлення до людини	331

Уйсімбаєва М. В. Виховання соціальної активності як важлива складова становлення особистості старшокласника	340
Федорова М. А. Зміст феномену «соціально-моральні цінності особистості» (тенденції виховання в історії зарубіжної педагогіки)	350
Флярковська О. В. Творча самореалізація у підлітковому віці	359
Хусаїнова Г. А. Обеспечение процесса творческой самореализации обучающихся в современной музыкально-педагогической практике вуза ..	368
Ціпан Т. С. Самоврядування у дитячо-юнацьких об'єднаннях як засіб громадянського виховання	377
Чернишова Г. Ф. Особливості спільнотної роботи сім'ї та дитячого закладу оздоровлення і відпочинку	387
Чиренко Н. В. Дитяче об'єднання як соціальний інститут виховання особистості	396
Чорна К. І. Основні компоненти виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості	404
Шкільна І. М. Виховання моральної самосвідомості старших підлітків як наукова проблема	413
Школяр Л. В. Соціально-педагогічна робота у Франції: історичний екскурс	422
Шпичак І. П. Психоаналітичні ідеї в контексті радянської освітньої політики першої половини ХХ століття	431
Штифурак В. Є. Досвід соціально-педагогічної підтримки у роботі з дівчатками-підлітками	438
Щербаков А. В. Взросление подростков и молодежи в условиях ценностного взаимодействия поколений взрослых и молодых	447
Яцененко А. А. Залучення молодших підлітків загальноосвітніх шкіл-інтернатів до суспільно корисної діяльності як умова виховання відповідальності	457
Яценко Л. В. Соціальний простір сім'ї та його вплив на соціалізацію дитини	466
ВІДОМОСТИ ПРО АВТОРІВ	475

The Levels of Future Art Specialists' Musical-Aesthetic Culture Maturity

Culture and Arts Institute of T Shevchenko Luhansk National University (Luhansk, Ukraine).

The essence of the phenomenon «musical-aesthetic culture» is defined in the article as an integrative personal quality that requires certain musical-aesthetic values in the area of music and art in general, music and aesthetic knowledge and skills, the development of all components of musical-aesthetic consciousness – aesthetic emotions, feelings, interests, needs, taste, perceptions of the ideal, which is formed in the active musical-aesthetic activity. The criteria of future art specialists' musical-aesthetic culture maturity (knowledge and aesthetic understanding of music, focus on music as a personal value, practical activity) and related indicators are developed.

A number of diagnostic techniques and methods, by which the individual indicators of the determined criteria were measured, were used for detecting the levels of future art specialists' musical-aesthetic culture maturity: the author's survey questionnaire, interviews, expert evaluation, the test «Musical inclinations», the questionnaire «What I know about music» etc.

The results of the state phase of the experiment made it possible to characterize the levels of future art specialists' musical-aesthetic culture maturity: high, optimal, medium, low. Most of the students belonged to the medium level. A quite large group of students presented the low level of the studied personality formation. A relatively small number of future art specialists reached high and optimal levels.

The need to overcome the identified deficiencies stipulates the necessity to develop educational conditions aimed at improving the efficiency of future art specialists' musical-aesthetic culture formation, especially in the process of extracurricular activities.

Keywords: musical-aesthetic culture, criteria, indicators, levels of musical-aesthetic culture maturity, future art specialists, extracurricular activities.

References

1. Anisimov, V.P. (2004). Diagnostika muzykalnyh sposobnostej detei [Diagnostics of musical abilities of children]. Moscow: VLADOS.
2. Arshein, L.I. (2010). Formirovanie muzykalno-esteticheskoi kultury studentov v vospitatelnom prostranstve vuza [The formation of musical-aesthetic culture of students in the educational space of higher educational establishment]. (Candidate Dissertation, Belgorod).
3. Maslova, L.P. (1997). Pedagogika iskusstva: teoriia i praktika [Pedagogy of art]. Novosibirsk: NIPKiPRO.
4. Shangina, E.F. (1990). Trening akterskikh i rezhisserskikh sposobnostei [The training of artist and producer abilities]. Barnaul: Nauch.-metod. tsentr narodnogo tvorchestva i kulturno-prosvetitelnoi raboty upravleniia kultury Altaiskogo kraiispolkoma.

КОНЦЕПТ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ»: РОЗМАЙТЯ ЗМІСТОВОГО АСПЕКТУ

У статті визначено актуальність дослідження проблеми толерантності в умовах створеного процесами трансформації, інтеграції й глобалізації мультикультурного суспільства; проаналізовано походження та змістовий аспект концепту «толерантність» у деяких мовних культурах світу на матеріалі лексикографічних джерел; охарактеризовано толерантність як одну з основних універсальних цінностей глобалізованого мультикультурного суспільства, фундаментальну основу розвитку сучасної цивілізації й безперечну умову її виживання.

Ключові слова: концепт, лексема, толерантність, терпимість, походження, змістовий аспект, лексикографічні джерела.

Незважаючи на те, що проблема толерантності як така стала предметом запеклих дебатів майже півстоліття тому, коли у 1965 році світ побачила книга «Критика чистої толерантності» Герберта Маркузе, видатного філософа, соціолога, психолога та громадського діяча, вона і нині залишається актуальну.

Процеси трансформації, інтеграції й глобалізації, які відбуваються в сучасному світі, а також безпредеєтний донині рівень інформатизації суспільства неминуче призводять до розмивання кордонів між державами, до можливості «жити ... не тільки як амфібії, тобто у двох суміжних світах, а плюралістично – в безлічі світів і культур одночасно», можливості спілкуватись у небачених досі масштабах. Завдяки надвисоким швидкостям та інформаційним технологіям сучасний світ стає для нас надзвичайно близьким і доступним, ми живемо в умовах віртуального «глобального села» [4, с. 46-47].

Разом із тим сьогодні представники різноманітних релігій, культур, рас, націй і національностей пов'язані між собою тісною мережею взаємозв'язків та знаходяться у повній взаємозалежності одні від інших. Людство перебуває в єдиній зоні тісної взаємодії, в якій діє Ефект метелика: будь-яка незначна подія на будь-якому континенті може привести до неперебачуваних наслідків на всіх інших континентах. А отже, пріоритетними зasadами гармонійного розвитку людства у сучасному плюралістичному і мультикультурному «глобальному селі» мають бути, на наш погляд, толерантність, терпимість, етичність, гуманізм, визнання права Іншого на інакшість. Толерантність є не тільки фундаментальною основою розвитку сучасної цивілізації, а й безперечною умовою її виживання.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що проблеми людинолюбства, терпимості, толерантності були предметом вивчення представників багатьох шкіл і течій упродовж всієї історії людства. Своїм корінням означені проблеми сягають античної цивілізації. Ідея терпимості простежується у працях Платона, Сократа, Аристотеля, Геракліта. Роздуми про дружбу як запоруку відданіх, чесних, широких стосунків між людьми, про гармонію стосунків людини із собою і навколоїшнім світом ятрили уми Піфагора, Парменіда, Емпедокла. Пізніше, у добу Середньовіччя Тертуліан, Святий Амвросій, Святий Августин, Фома Аквінський та інші замислювались над моральним виміром людини, такими чеснотами, як віра, надія, любов, терпіння, мудрість і справедливість. Видатні мислителі епохи Відродження, Просвітництва та Нового часу М. Монтень, Е. Роттердамський, М. Лютер, Дж. Локк, Ш. Монтесьє, Вольтер, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, К. Гельвецій, І. Г. Фіхте та інші відстоювали право людини на свободу, рівність, на прагнення до щастя, а не тільки на самозбереження.

Суттєвий внесок у дослідження проблеми толерантності зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці XIX та ХХ сторіч, як М. Бердяєв, М. Бахтін, П. Флоренський, І. Ільїн, В. Соловйов, К. Ясперс, С. Франк, Ж.-П. Сартр, Дж. Дьюї, Дж. С. Мілль, Дж. Роулз та інші.

На сучасному етапі різні аспекти толерантності досліджують В. Лекторський, В. Золотухін, О. Асмолов, І. Зязюн, Д. Леонтьєва, І. Гріншпун, О. Клепцова, С. Бондирєва, Д. Колесов, Р. Валітова, О. Грива, О. Тодоровцева, О. Довгополова, С. Тер-Мінасова, Б. Гершунський, О. Швачко, Ю. Тодорцева, Т. Білонус, Я. Довгополова, М. Уолцер, О. Хеффе, С. Мендус, Б. Ріердон та інші.

Незважаючи на те, що проблема толерантності досліджується з античних часів, що теоретично її визнано своєрідною етичною доктриною сучасності, що «Декларація принципів толерантності», підписана в листопаді 1995 року 185 державами-членами ООН з питань освіти, науки та культури, проголошує рівність усіх людей, незалежно від їхнього віросповідання, етнічної належності чи кольору шкіри, наш світ став ще більш конфліктним, ніж раніше. Прояви нетерпимості, ксенофобії, екстремізму в суспільстві не тільки не сходять нанівець, а й навпаки, мають тенденцію до зростання й ускладнення. Газети, радіо та телебачення сповнені новинами про події інтолерантного характеру, як-от насилля та ван-

далізм, приниження національної гідності, міжнародний тероризм, загострення міжнаціональних відносин, викликаних локальними війнами.

Це дає змогу дійти висновку, що толерантність поки ще не є пріоритетною стратегією соціокультурного життя пересічних громадян сучасного глобалізованого світу. До того ж спостерігається нерозуміння самого концепту «толерантність» як у молодіжному середовищі, так і у віковій групі. А отже, є потріба у з'ясуванні сутності феномену толерантності, у дослідженні змістового аспекту означеного поняття.

Метою статті є аналіз походження та змістового аспекту концепту «толерантність» в українській, російській та англійській мовних культурах на матеріалі лексикографічних джерел.

Варто зазначити, що на сьогодні не існує єдиного розуміння феномену толерантності, оскільки у різних культурах зміст концепту «толерантність», як і будь-який інший концепт, не-однозначний, має різні смислові відтінки, що зумовлено історичним досвідом того чи того народу, особливостями його верbalnoї та неверbalnoї поведінки, системою його традицій і духовних цінностей. Хоча сама лексема «толерантність» має дуже схожу вимову в багатьох мовах світу: *толерантність* (російська), *tolerancja* (польська), *tolerance* (англійська), *tolerancia* (іспанська), *tolérance* (французька), *toleransse* (норвезька), *toleranssi* (фінська), *tolerans* (турецька), *toleransl* (албанська).

В «Етимологічному словнику української мови» означено лексему ми знаходимо у формі прикметника «толерантний», походження якого пояснюється таким чином: «терпимий до чужих думок і вірувань, толерувати — виявляти терпимість — запозичення із західноєвропейських мов від лат. *tolerans*, — *ntis* — терплячий, дієприкметник від слова *tolerare* — витримувати, зносити, терпіти, пов’язаного з *tollo*, *tollere* — піднімати, здіймати, прибирати» [2, с. 593]. «Словник української мови» подає таке визначення лексеми «толерантний» (книжн.): «поблажливий, терпимий до чиїхось думок, поглядів, вірувань тощо. У мене є один дуже близький друг ..., і він мириться якось з моїми виступами ..., хоч я виражаюсь перед ним далеко гостріше, ніж тепер перед Вами. Я сподіваюсь, що в сьому Ви будете до мене толерантні? (Л. Укр., V, 1956, 266); дієслово «толерувати» (заст., книжн.) — «виявляти толерантність, терпіти. ... — *Mi спорили над питанням, чи можемо толерувати тебе дальше в своїм товаристві, чи ні?* (Фр.,

VI, 1951, 420)» [8, с. 179]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» «толерантність» визначається як «1. здатність організму переносити несприятливий вплив яких-небудь факторів; 2. побажливість, терпимість до чиїхсь думок, поглядів, вірувань тощо» [1, с. 1254].

З «Філософського енциклопедичного словника» ми довідуюмось, що термін «толерантний» застосовується для позначення «доброчесного або, принаймні, стриманого ставлення до індивідуальних та групових відмінностей (релігійних, етнічних, культурних, цивілізаційних). Світоглядно основою толерантності є поцінування різноманітності – природної, індивідуальної, суспільної, культурної. Межі допустимої толерантності залежать від соціальних норм, що діють у суспільстві, однак у межах діючих соціальних норм можливі більш толерантні та менш толерантні варіанти особистості та групової поведінки» [12, с. 642].

Тлумачення досліджуваного концепту ми знаходимо й у «Політологічному енциклопедичному словнику»: «Толерантність – різновид взаємовідносин між різними сторонами, індивідами, соціальними групами, державами, політичними партіями, за яких сторони виявляють сприйняття і терпіння щодо різниці у поглядах, уявленнях, позиціях та діях». Тут же подається словосполучення «політична толерантність», яке трактується як «неодмінна вимога у стосунках усіх активних учасників суспільного життя, що усвідомлюють необхідність підпорядкованих цивілізованих взаємовідносин як всередині держави, так і між державами» [5, с. 352].

Розглянемо лексему «толерантність» у російській лексикографічній інтерпретації. Ми з'ясували, що в російських джерелах означену лексему уперше зафіксовано в 30-х роках ХХ століття у формі прикметника «толерантный» («терпимый») в чотиритомному «Толковом словаре русского языка» під редакцією Д.М. Ушакова, де вона подається як абсолютний синонім лексеми «терпимый». Остання є похідною від «терпеть» і відповідно детермінується як: «1. не противодействуя, не жалуясь, безропотно переносить, сносить что-нибудь бедственное, тяжелое, неприятное. Было очень больно, но пришлось терпеть. Лучше самому терпеть, чем других обижать (Даль). Нет ни охоты, ни силы терпеть невыносимую муку кромешную (Некрасов); 2. не противодействуя, переносить, сносить что-нибудь, мириться с чем-нибудь в ожидании перемены, каких-нибудь результатов. В житейских треволнениях

терпел и стыд и зло (Некрасов). Терпел я долго стыд горькой бедности (Пушкин). Терпи, казак, атаманом будешь. (посл.); 3. испытывать что-нибудь, подвергаться чему-нибудь (неприятному, тяжелому и т.п.). Наведаться, не терпят ли проезжающие неприятностей (Гоголь). Терплю напраслину (Крылов). Терплю насмешки целый день (Некрасов); 4. мириться с кем-, чем-нибудь, допускать наличие, существование кого-чего-нибудь, снисходительно переносить кого-, что-нибудь. Он же мастер угадить, ну, его и терпят (Гончаров). Балеты долго я терпел, но и Дидло мне надоел (Пушкин)...» Звертаємо увагу на те, що лексема «толерантность» тут є похідною від «толерантный» і детермінується як «терпимость» [10, с. 1026].

В «Словаре современного русского литературного языка» лексема «толерантность» характеризується як «(устар.) терпимость, снисходительное отношение к кому-, чему-либо. Наши правящие сферы, вообще говоря, отличаются самою похваленною толерантностью (Маркевич, Перелом, III, 12. – по «Словарь иностранных слов 1937»: толерантность)». Означена лексема, але у формі прикметника «толерантный» трактується як «(устар.) снисходительный, терпимый. Стало быть, отчуждаясь от них (нигилистов) вы их презираете? – ...спросил Хвалинов... – Я?! Боже меня избави! Я слишком толерантен для этого! (В. Крест. Две силы, II, 6). Она шла за временем, была толерантна (М. Анток. Письмо В. В. Стасову, 20 июня 1898)». У словнику знаходимо також лексему у формі прислівника «толерантно» – «Ничего, пущай ее! – толерантно замечает сосед. (В. Крест. Оч. кавалерийск. жизни. – Ушак. Толк. слов. 1940: толерантный. – франц. tolerant)» та у формі дієслова «толерировать», що означає «(устар.) проявлять толерантность по отношению к кому-, чему-либо» [7, с. 538]. Дослідивши «Советский энциклопедический словарь», ми встановили, що «толерантность» (от лат. Tolerantia – терпение) формулюється як: «1. способность организма переносить неблагоприятное влияние того или иного фактора среды; 2. терпимость к чужим мнениям, верованию, поведению» [9, с. 1352]. Тлумачення досліджуваної лексеми знаходимо і в «Словаре иностранных слов», за яким «толерантность (лат. tolerantia – терпение) – 1. терпимость, снисходительность к кому-, чему-либо; 2. биол., мед. полное или частичное отсутствие иммунологической реактивности, т.е. потеря (или снижение) организмом животного или человека способности к выработке антител в ответ на антигенное раздражение» [3, с. 1055].

«Філософский энциклопедический словарь» подає таку дефініцію толерантності: «терпимость к иного рода взгляям, нравам, привычкам. Толерантность необходима по отношению к особенностям различных народов, наций и религий. Она является признаком уверенности в себе и сознания надежности своих собственных позиций. Признаком открытого для всех идейного течения, которое не боится сравнения с другими точками зрения и не избегает духовной конкуренции» [11, с. 457].

Аналізуючи один із сучасних російських психологічних словників, ми довідалися, що психологи визначають толерантність як «отсутствие или ослабление реагирования на какой-либо неблагоприятный фактор в результате снижения чувствительности к его воздействию» [6, с. 401-402].

На основі аналізу вищезазначених українських і російських лексикографічних джерел можна констатувати, що концепт «толерантність» як такий є поняттям, що не має давніх коренів в українській та російській мовних культурах. Лексема «толерантність» є порівняно недавнім запозиченням, а її попередником є лексема «терпимість» (рос. «терпимость»), яка означає терпиме, поблажливе ставлення до чужих думок, поглядів, вірувань. Сьогодні концепти «толерантність» і «терпимість» часто використовують як синоніми, що свідчить про їхню семантичну близькість, але вони не є тотожними, оскільки перший має активну спрямованість, а другий — пасивну.

«Оксфордський словник англійської етимології» («The Oxford Dictionary of English Etymology») звертає нашу увагу на той факт, що виникнення концепту «толерантність»/«tolerance» датується XV століттям і що на той час він вживався у значенні «витривалість, здатність терпіти біль». У XVI столітті зміст концепту поповнюється лексемами «дозвіл», «стреманість», «помірність» [14]. У «Російсько-англійському/англо-російському словнику Коллінз» («Collins Russian-English and English-Russian Dictionary») концепт «толерантність» («tolerance») представлений різними формами відповідної лексеми, як от: «tolerance *n* — терпимість; *техн.* допуск; tolerable *adj* — терпимий, стерпний; tolerably *adv*: ~ good — досить добре; tolerant *adj*: ~ (of) — терпимий (до); tolerate *vt* — терпіти; toleration *n* — терпимість» [15, с. 507]. «Словник англійської мови та культури Лонгман» («Longman Dictionary of English Language and Culture») подає ті самі форми лексеми «толерантність», що і вищезгаданий словник, але деякі з них мають ширший діапазон значень: «tolerable *adj* — досить добре чи прийнятно; що

може бути стерпним; tolerably *adv* — до певної міри; досить *I feel tolerably well today/Сьогодні я почиваюся досить добре*; tolerance/also toleration *n* — 1. здатність сприймати чужі вірування, традиції, особливості поведінки тощо без агресії *Try and show some tolerance/Виявіть трохи терпимості*; 2. здатність витримувати біль, зносити труднощі і т.д. *Many old people have a very limited tolerance to cold/Багато літніх людей дуже погано переносять холод*; 3. техн. припустима похибка, напр. в розмірах механізму чи його частин, яка не впливає на нормальну роботу механізму *This machine part was built to a tolerance of 0.01 millimetres/Ця деталь машини була виготовлена з похибкою в 0,01мм*; 4. бiol., мед. поріг чутливості клітини, тварини, рослинні і т.д. до впливу отрути, медикаментів і т.д.; tolerant *adj* — терпимий, терплячий, витриманий *a tolerant father/терплячий батько*; tolerate *v* — 1. допускати, дозволяти; 2. терпіти, витримувати *I won't tolerate your bad manners any longer/Я більше не можу терпіти твої похані манери*» [13, с. 1418] (Переклад — І. Сінельник).

Отже, аналіз вищезазначених джерел засвідчує, що концепт «толерантність» в англійській мовній культурі характеризується як процес сприймання чужих вірувань, традицій, особливостей поведінки тощо без агресії та повага до них.

Результати проведеного дослідження дають нам всі підстави стверджувати, що концепт «толерантність» є продуктом і результатом тривалого історичного розвитку людської цивілізації, над з'ясуванням сутності якого замислювались ще античні філософи. На сьогодні день не існує єдиного розуміння феномену толерантності, оскільки у різних мовних культурах зміст концепту «толерантність», як і будь-який інший концепт, неоднозначний, має різні смислові відтінки. Можна також констатувати, що всі тлумачення лексеми «толерантність» не виключають, а, навпаки, доповнюють одне одного. Загальним у розумінні толерантності представниками різних мовних культур є осмислення її як процесу сприймання чужих вірувань, традицій, особливостей поведінки тощо без агресії та повага до них.

Нам видається, що у плуралістичному і мультикультурному «глобальному селі» тільки такі цінності, як толерантність, терпимість, етичність, гуманізм, визнання права Іншого на інакшість, є основою гармонійного розвитку і умовою виживання людської цивілізації.

Подальше дослідження багатоаспектного феномену толерантності буде спрямоване у площину вивчення його міждисциплінарного характеру.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К., Ірпінь: Перун, 2004. — 1440 с.
2. Етимологічний словник української мови / Р. В. Болдирев, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова. — К.: Словники України, 2006. — Т. 5. — 593 с.
3. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов / Н. Г. Комлев. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. — 1055 с.
4. Мак-Л. Маршалл. Галактика Гуттенберга: Сотворение человека печатной культуры. — К.: Ника-Центр, 2003. — 432 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / за ред. Ю. Шемщученка, В. Бабкіна. — К.: Генеза, 1997. — 400 с.
6. Психология: словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — М.: Политиздат, 1990. — 494 с.
7. Словарь современного русского литературного языка / Н. Г. Герасимова, Н. П. Рычкова. — Л.: Изд-во Академии наук СССР, 1963. — Т. 15. — 816 с.
8. Словник української мови / ред. Л. К. Артем'єва, М. М. Друченко, І. І. Маркевич. — К.: Наукова думка, 1979. — Т. 10. — 298 с.
9. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. — М.: Советская энциклопедия, 1989. — 1632 с.
10. Ушаков Д. Н. Толковый словарь современного русского языка / под ред. д-ра филол. наук Татьянченко Н. Ф. — М.: Альта-Пресс, 2005. — 1216 с.
11. Філософский энциклопедический словарь / ред.-сост. Ф. Губский, Г. Кораблева, В. Лутченко. — М.: ИНФРА-М, 1999. — 576 с.
12. Філософський енциклопедичний словник. — К.: Абрис, 2002. — 742 с.
13. Longman Dictionary of English Language and Culture / Longman. — 2 edition. — 1998. — 1592 p.
14. Onions C. T. (ed.). The Oxford Dictionary of English Etymology. — Oxford: Clarendon Press, 2005. — 1025 p.
15. Ozieva A. Collins. Russian-English and English-Russian Dictionary / Collins A. Ozieva. Glasgow : Harper Collins Publishers, 1995. — 586 p.

В статье обоснована актуальность исследования проблемы толерантности в условиях созданного процессами трансформации, интеграции и глобализации мультикультурного общества: проанализировано происхождение и содержательный аспект концепта «толерантность» в некоторых языковых культурах мира на материале лексикографических источников; охарактеризовано толерантность как одну из основных универсальных ценностей глобализированного мультикультурного общества, фундаментальную основу развития современной цивилизации и неизменное условие ее выживания.

Ключевые слова: концепт, лексема, толерантность, терпимость, происхождение, содержательный аспект, лексикографические источники.

I.P. Sinelnyk

The Concept «Tolerance»: The Diversity of Semantic Aspects

Pedagogical Institute of Borys Hrinchenko Kyiv University (18/2, O. Davydova blvd, Kyiv, Ukraine).

The article highlights the topicality of the problem of tolerance research in terms of a multicultural society established by the processes of transformation, integration, and globalization. The just mentioned processes and the unprecedented level of society informatization are noted to transform our world into the virtual «global village» where representatives of different religions, cultures, races, nations and nationalities are interconnected by tight relationships and are in complete interdependence on each other.

Due to the results of the conducted investigation, the concept «tolerance» is claimed to be the product and the result of human civilization long historical development. The origin of this concept goes back to the ancient times. The idea of toleration is traced in the works of such great antique philosophers as Plato, Socrates, Aristotle, Heraclitus and others.

To date, there is no common understanding of the phenomenon of tolerance, for the meaning of the concept «tolerance», as of any other concept, is ambiguous and has various connotations in different linguistic cultures due to the historical experience, verbal and non-verbal behaviour peculiarities, and the system of traditions and spiritual values of a certain nation. The general understanding that representatives of different linguistic cultures have on tolerance is as of a process of perception of beliefs, traditions of others without aggression, and respect for them.

The article proves that only such moral values as tolerance, condescension, ethics, humanism, recognition of otherness, is the basis for the harmonious development and the condition of survival of the present human civilization in a pluralistic and multicultural «global village».

Keywords: concept, lexical unit, tolerance, lenience, origin, semantic aspect, lexicographical sources.

References

1. Busel, V. T. (2004). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [The great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin: Perun.
2. Boldyrev, R. V., Kolomiiets, V. T. & Lukinova T. B. (2006). Etymolozhchnyi slovnyk ukrainskoi movy: Vol. 5 [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Slovnyky Ukrayiny.
3. Komlev, N. G. (2000). Slovar inostrannykh slov [Dictionary of foreign words]. Moscow: EKSMO-Press.
4. Mak-Liuen, Marshall. (2003). Galaktika Guttenberga: Sotvoreniie cheloveka pechatnoi kultury [The Galaxy of Guttenberg: Formation of a printed culture person]. Kyiv: Nika-Tsentr.
5. Shemshuchenko, Y. & Babkin, V. (1997). Politolohichyi entsyklopedichchnyi slovnyk [Politological encyclopedic dictionary]. Kyiv: Heneza.
6. Petrovskii, A. V., Yaroshevskii, M. G. (1990). Psikhologija: Slovar [Psychology: a dictionary]. Moscow: Politizdat.
7. Gerasimova, N. G. & Rychkova, N. P. (1963). Slovar sovremennoi russkogo literaturnogo yazyka: Vol. 15 [A dictionary of the modern Russian language]. Leningrad: Izd-vo Akademii nauk SSSR.

8. Artemieva, L.K., Druchenko, M.M. & Markevych, I.I. (1979). Slovnyk ukrainskoii movy: Vol. 10 [A dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka.
9. Prokhorov, A.M. (1989). Sovietskii entsiklopedicheskii slovar [Soviet encyclopedical dictionary]. Moskow: Sovietskaia entsiklopedia.
10. Ushakov, D.N. (2005). Tolkovyi slovar sovremennoego russkogo yazyka [The explanatory dictionary of the modern Russian language]. Moskow: Alta-Press.
11. Gubskii, F., Korabliova, G. & Lutchenko, V. (1999). Filosofskii entsiklopedicheskii slovar [Philosophical encyclopedical dictionary]. Moskow: INFRA-M.
12. (2002) Filosofskii encyklopedichnyi slovnyk [Encyclopedic Dictionary of Philosophy]. Kyiv: Abrys.
13. Longman Dictionary of English Language and Culture / Longman. – 2 edition. – 1998. – 1592 p.
14. Onions C. T. (ed.). The Oxford Dictionary of English Etymology. – Oxford : Clarendon Press, 2005. – 1025 p.
15. Ozieva A. Collins. Russian-English and English-Russian Dictionary / Collins A. Ozieva. – Glasgow : Harper Collins Publishers, 1995. – 586 p.

УДК 373.5.046.

A. Є. Сиренко, м. Черкаси

ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УПЕВНЕНОСТІ В СОБІ У ГРУПОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено проблемі формування у дітей старшого дошкільного віку впевненості у собі в процесі групової діяльності. Представлено етапи впровадження програми «Формуємо впевнену особистість дошкільника» та висвітлено особливості її реалізації. Наовано аналіз впровадженої програми та її результатів. Розкрито методи роботи вихователя та умови їх застосування в освітньому процесі дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: упевненість в собі, старші дошкільники, компетентнісний підхід, методологія, концепція, етапи, організаційно-педагогічна діяльність.

У нинішніх умовах розвитку дошкільної освіти професія педагога потребує вдосконалення та осучаснення знань, умінь і навичок. Підвищення професійного рівня педагогічних кадрів відповідно до запитів сучасного життя – необхідна умова модернізації системи освіти. Діяльність вихователя має бути спрямована на розвиток особистості дитини, її можливостей та здібностей, передбачати «суб'єкт-суб'єктні стосунки», які виступають основою професіоналізму.

У статті розкрито особливості впровадження в освітній процес дошкільного навчального закладу програми «Формуємо впевнену особистість дошкільника», зокрема організаційно-педагогічні умови її реалізації. Розроблена нами програма розрахована на рік по 4 години на тиждень, із них: 1 год. – навчальна діяльність, 2 год. – ігрова та образотворча діяльність, 1 год. – гурткова робота. Методологічну основу розробки становлять дослідження І. Дичківської [4], О. Долинної [5], О. Кононко [1], К. Крутій [6], О. Низковської [5] та інших. Концептуальною основою програми є особистісний, діяльнісний і компетентнісний підходи. Програма «Формуємо впевнену особистість дошкільника» відповідає Базовому компоненту дошкільної освіти та освітнім лініям, таким як: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини». Пункти програми узгоджені з Інструктивно-методичним листом «Про розроблення програм для дошкільної освіти» від 28.02.2013 № 1/9-152 та відповідають пріоритетним напрямам розвитку освіти в Україні [1-3].